

УДК 347.4:377.1

В.В.ПРОДАН

Черкаський державний технологічний університет

МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНУ

В роботі досліджено модель оцінки інвестиційного клімату регіону та особливості її застосування в сучасних умовах. Наведена класифікація регіонів за показником інвестиційної привабливості.

В работе исследована модель оценки инвестиционного климата региона и особенности ее применения в современных условиях. Приведена классификация регионов по показателю инвестиционной привлекательности.

This paper investigates investment climate assessment model of the region and especially its application in modern terms. The classification of regions in terms of investment attractiveness.

Ключові слова: модель, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, регіон, інвестиції.

Постановка проблеми. Управління будь-яким процесом має ґрунтуватися на об'єктивних оцінках стану його протікання. Основна характеристика інвестиційного процесу в регіоні – стан інвестиційного клімату в ньому. У зв'язку з цим необхідна оцінка інвестиційного клімату регіону, передбачає вирішення наступних завдань: визначення соціально-економічного розвитку регіону з позицій інвестиційної проблематики; визначення впливу інвестиційного клімату на приплив капіталоутворюючих інвестицій і соціально-економічний розвиток регіону; розробка заходів з управління інвестиційним кліматом; з'ясування причин, які впливають на інвестиційний клімат регіону; моніторинг інвестиційного клімату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення проблем оптимізації інвестиційних процесів, факторів формування та аналізу інвестиційного клімату як на національному, так і на регіональному рівні здійснили такі вітчизняні науковці, як Акименко П., Герасименко Ю., Мельник М., Бійен Б., Шкура І. [1-8] та інші.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження формування моделі оцінки інвестиційного клімату в регіоні та дослідження її використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління інвестиціями та управління інвестиційною привабливістю – дві сторони управління інвестиційним процесом. Різниця лише в тому, хто виступає ініціатором: інвестор або органи управління. Здійснюючи цільове інвестування з формування стратегії діяльності, цілеспрямованості розподілу ресурсів і надійності системи управління, інвестор підвищує тим

самим інвестиційну привабливість об'єкта для себе і для інших інвесторів. Використовуючи незначні кошти для зміни локальних властивостей об'єкта, він має можливість вкласти сам або залучити з боку значні кошти для його глобальної реструктуризації. Управління інвестиційною привабливістю зводиться до регулювання участі інвестора в ухваленні стратегічних рішень і формуванні фінансової політики [1].

Управління в масштабах соціально-економічної системи – це управління тенденціями. Мова йде про створення нормативної бази, формуванні структурних механізмів та запуску процесів, функціонування яких дає стійкий результат такого масштабу, який дозволяє говорити про наявність певної тенденції. Соціально-економічна система стане привабливою для масового інвестора, коли зробить пріоритетним завданням зміну таких ключових властивостей реального сектора економіки, як стратегічність діяльності, цілеспрямованість розподілу ресурсів і надійність системи управління, і власними діями доб'ється, щоб поширення цих властивостей по об'єктах реального сектора стало стійкою тенденцією.

Об'єктивні інтереси впливають із сутності інвестиційного процесу: будь-який інвестор зацікавлений у надійності та ефективності власних вкладень. Отже, технологія управління інвестиційним процесом, побудована на обліку цих об'єктивних інтересів, буде працювати на будь-якому рівні і в будь-якому місці [2].

Враховуючи вищевикладене, в основу моделі оцінки інвестиційного клімату регіону повинні бути покладені такі основні посилки:

- свідомий вибір даної моделі був обумовлений ситуацією, що створилася в економіці: глобалізацією, зміною технологічного укладу, потребами населення, які зростають, і обмеженням інвестиційних ресурсів.

- досягнення науково-технічного прогресу відкрили небачені раніше можливості застосування більш досконалих дій, що дозволяють використовувати різні поєднання наявних у розпорядженні можливостей при отриманні максимального ефекту.

- побудова теоретико-методологічних положень та методичного інструментарію з позиції системного підходу, який розкриває взаємозв'язок і взаємовплив характеристик інвестиційного процесу.

Комплексною характеристикою інвестиційного середовища виступає інвестиційний клімат, який формується під впливом двох факторів: інвестиційної привабливості та інвестиційної активності. Отже, стан інвестиційного клімату можна оцінити на основі оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційної активності [3].

Враховуючи, що для інвестора самим значимий показник – прибутковість вкладеного капіталу та ризики, пов'язані з цим вкладенням, для оцінки інвестиційної привабливості та управління інвестиційним процесом пропонується модель, що включає дві складові:

1) економічну – оцінює ступінь прибутковості інвестованих коштів;

2) ризикову – оцінює сукупний ризик, пов'язаний з розглянутою соціально-економічною системою [4].

Економічна складова, що представляє собою прибутковість вкладених коштів, визначається як відношення прибутку або доходу до вкладених коштів. На макрорівні в якості показника доходу може бути використаний показник валового регіонального продукту (надалі ВРП), отриманого від використання інвестицій. Однак необхідно врахувати, що частина ВРП йде на покриття бюджетного дефіциту, а з отриманих доходів інвестори повинні сплатити податки. Використання дисконтування на регіональному рівні обмежується неможливістю розмежувати інвестиції за термінами та обсягами і неможливістю визначити ставку дисконтування, тому чистий дохід регіону може бути визначений наступним чином:

$$ЧД_p = ВРП \cdot (1 - Д) \cdot (1 - T), \quad (1)$$

де $ЧД_p$ – чистий дохід регіону, млн. грн., $Д$ – дефіцит держбюджету в частках одиниці, ($Д$ = дефіцит держбюджету/ВРП), T – середня ставка оподаткування, у%, (T = сума податкових надходжень / ВРП).

Тоді прибуток від інвестицій в регіон визначається за наступною формулою:

$$ПР = ВРП \cdot (1 - Д) \cdot (1 - T) - I, \quad (2)$$

де $ПР$ – прибуток регіону від інвестицій, млн. грн., I – обсяг інвестицій, млн. грн.

Рівень прибутковості інвестицій, тобто економічна складова інвестиційної привабливості, визначається як відношення прибутку від інвестицій до вкладених коштів:

$$k_1 = \frac{ВРП \cdot (1 - Д) \cdot (1 - T) - I}{I} = \frac{ВРП}{I} \cdot (1 - Д) \cdot (1 - T) - 1, \quad (3)$$

де k_1 – економічна складова інвестиційної привабливості, в частках одиниці.

Ризикова складова необхідна для оцінки рівня сукупного ризику, властивого даному регіону [5]. Даний показник є інтегральним і враховує вплив різних факторів. Він розраховується за формулою багатовимірної середньої:

$$k_2 = \frac{\sum_{j=1}^n P_j \cdot J_j}{\sum_{j=1}^n J_j}, \quad (4)$$

де k_2 – ризикова складова інвестиційної привабливості в частках одиниці, n – число показників, P – характеристика показника, J – вага показника.

На основі аналізу інвестиційної привабливості регіонів були виділені 12 чинників, що впливають на інвестиційну привабливість, і за допомогою кореляційного аналізу відібрано 50 показників для їх характеристики. Щоб дозволяє порівнювати показники між собою і використовувати отримані значення у подальших розрахунках, за відібраними показниками по 10-ти бальною шкалою проводиться переклад різних шкал вимірювання в одну – бальну з присвоєнням максимального балу найгіршим характеристиками показника [6].

Далі кожному з показників присвоюється відповідний ваговий коефіцієнт, (що відображає відносну значимість показника в порівнянні з іншими показниками, що впливають на даний процес), і за формулою 4 визначається значення ризикової складової інвестиційної привабливості регіонів.

З огляду на ризики, оцінюється яка частина доходів буде втрачена в результаті їх прояви, тому показник інвестиційної привабливості може бути представлений у вигляді наступного рівняння:

$$K = k_1 \cdot (1 - k_2), \quad (5)$$

де K – показник інвестиційної привабливості, в частках одиниці, k_1 – економічна складова, в частках одиниці, k_2 – ризикова складова, в частках одиниці.

Оскільки показник інвестиційної привабливості відображає економічну ефективність інвестицій, то необхідно врахувати, що за міжнародними стандартами в залежності від показника рентабельності об'єкти поділяються на 5 груп: А – характеризується дуже високою рентабельністю, що перевищує нормативне значення в 4 і більше разів; В – характеризується рентабельністю вище середнього, перевищує норматив в 2 і більше разів; С – характеризується нормативним рівнем рентабельності 10-12%; D – характеризується рентабельністю, яка нижче нормативу в 2 рази; Е – характеризується дуже низьким рівнем рентабельності, нижче нормативу більше, ніж у 2 рази.

Враховуючи вищесказане, в залежності від значення отриманого показника регіони можуть бути класифіковані наступним чином (таблиця).

Класифікація регіонів за показником інвестиційної привабливості

Характеристика регіону	Значення показника (К)
Економіка в цих регіонах стійка до криз, з диверсифікованою структурою виробництва, розвинутою інфраструктурою, стійким законодавством, кваліфікованим кадровим потенціалом. Відносно сприятлива екологічна та криміногенна ситуації. Це регіони високої інвестиційної привабливості.	$> 0,4$
Регіони з інвестиційною привабливістю вище середнього – високий рівень виробництва, можливі відхилення визначаються соціально-політичними чинниками.	$0,2-0,4$
Регіони з середньою інвестиційною привабливістю. Це перш за все сировинні регіони, добробут яких визначається експортом і піддається сильному впливу кон'юнктури світового ринку.	$0,1-0,2$
Регіони з інвестиційною привабливістю нижче середнього. Це регіони, раніше відрізнялися високим рівнем виробництва, але в даний момент життєздатність цих регіонів залежить від цілеспрямованості держпідтримки.	$0,05-0,1$
Регіони з низькою інвестиційною привабливістю (дуже несприятливий інвестиційний клімат). Навіть держпідтримка не здатна забезпечити нормальну діяльність у таких регіонах.	$<0,05$

Примітка: джерело [7]

Оскільки за своєю суттю показник інвестиційної привабливості відображає прибутковість, ефективність інвестицій з урахуванням ризиків отримані результати можуть бути використані для аналізу поточного стану регіонів, або для порівняння регіонів між собою.

Інвестиційна активність являє собою інтенсивність інвестицій в регіоні, тому визначається як відношення поточного обсягу інвестицій до попереднього [8].

Разом з тим стан інвестиційного клімату характеризується не просто статичними характеристиками інвестиційної привабливості й активності, а є динамічним параметром розвитку інвестиційного середовища в регіоні. Тому для оцінки інвестиційного клімату пропонується використовувати показники зміни інвестиційної привабливості та інвестиційної активності.

Враховуючи смислове навантаження показників інвестиційної привабливості та інвестиційної активності, модель оцінки інвестиційного клімату регіону доцільно представити у вигляді матриці оцінки інвестиційного клімату. За рядками матриці відображається зміна інвестиційної привабливості, а по стовпцях – зміна інвестиційної активно-

сті. В осередках матриці (на перетині відповідних рядка та стовпця) представлена характеристика стану інвестиційного клімату при різних поєднаннях інвестиційної активності та привабливості та їх взаємного впливу.

При цьому значення відношення зміни інвестиційної активності до зміни інвестиційної привабливості характеризує ступінь сприятливості або несприятливості.

Якщо воно за абсолютним значенням більше 1, то інвестиційний клімат у регіоні є ефективним інструментом залучення інвестицій, якщо ж значення менше 1, то інвестиційний клімат не може розглядатися як інструмент активізації інвестиційного процесу, оскільки управління ним не є ефективним.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропонований підхід до оцінки інвестиційного клімату та діагностики стану інвестиційних процесів в регіонах забезпечує не тільки реалізацію комплексного підходу до аналізу інвестиційної сфери, але і дозволяє реалізувати диференційований підхід до управління інвестиційним кліматом в регіонах залежно від сформованих у ньому тенденцій і закономірностей розвитку інвестиційного процесу.

1. Акименко П.И. Проблемы регулирования инвестиционной деятельности в условиях специальных правовых режимов / П.И. Акименко // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 33. – С. 39-41.

2. Герасименко Ю.В. Сутність інвестиційного процесу як економічної категорії / Ю.В. Герасименко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2007. – Вип. 1. – С. 76-82.

3. Мельник М.І. Методичні підходи до оцінки інвестиційного клімату регіону / М.І. Мельник // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України: зб. наук. праць. – Вип. 5. – В 3-х ч. – Ч. 1. – Львів, 2003. – С. 345-356.

4. Бийен Б. Направления формирования эффективной инвестиционной политики региона / Б. Бийен // Вісник Донецького держуніверситету. – 2000. – № 2. – С. 96-99. – Серія В: Економіка і право.

5. Шкура И.С. Исследование инвестиционных рисков региона / И.С. Шкура // Європейський вибір України: проблеми теорії та практика реалізації. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: ДУЕП, 2003. – С. 122-124.

6. Шкура И.С. Региональные особенности оценки инвестиционного климата / И.С. Шкура // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2004. – № 634. – С. 172-176.

7. Мельник М.І. Особливості інвестиційного клімату в Україні / М.І. Мельник // Современные проблемы социально-экономического развития регионов Украины: материалы докл. всеукр. науч.-практ. конф. – Донецк, 2002. – Т.1. – С.428-436.

8. Шкура И.С. Некоторые аспекты инвестиционной деятельности в Украине / И.С. Шкура // Проблеми ефективного регіонального та корпоративного управління в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища: мат. VI Міжвуз. наук.-практ.ї конф. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С. 117-121.

Отримано 28.10.2013